

Nr 72.

Ankom till riksdagens kansli den 28 mars 1944 kl. 5 em.

Utlåtande i anledning av riksdagens år 1943 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1942—30 juni 1943.

(1:a avd.)

Statsutskottet, till vars förberedande behandling riksdagens år 1943 församlade revisorers berättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, får, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, underställa riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande.

1:o) **Gåvomedel, ställda till försvarsstabens förfogande.** Under försvarsdepartementet, § 1, hava revisorerna framställt vissa anmärkningar mot försvarsstabens disposition och redovisning av till staben ställda gåvomedel (Del I, s. 2 och 3).

Revisorerna hava meddelat, att under åren 1939—1943 gåvomedel för sammanlagt omkring 275 000 kronor ställts till försvarsstabens förfogande. Redovisningen av dessa medel har icke skett genom försvarsstabens krigskassaavdelning, vilket medfört, att hithörande verifikationer icke återfinnas i stabens räkenskaper. Revisorerna hava vidare framställt vissa erinringar beträffande det sätt, på vilket gåvomedlen använts.

Revisorerna hava gjort följande allmänna uttalande.

Det torde utan vidare vara klart, att medel, som ställas till statsmyndighets disposition, skola av myndigheten redovisas i dess räkenskaper. Genom det i förevarande fall tillämpade förfaringssättet hava emellertid här ifrågasvarande gåvomedel helt undandragits statsverkets kontroll.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår även, att gåvomedel tagits i anspråk för ändamål, för vilka de knappast varit avsedda. Särskilt anmärkningsvärt synes det revisorerna, att personal, förutom författningsenliga avlöningsförmåner, jämväl kommit i åtnjutande av särskilda arvoden, vilka utgått av gåvomedel.

Förklaring har avgivits av *chefen för försvarsstabens* (Del II, s. 1—4).

Utskottet.

Av vad revisorerna anfört framgår, att gåvomedel, som ställts till försvarstabens förfogande, icke redovisats genom stabens krigskassaavdelning och att hithörande verifikationer på grund härav icke kunnat återfinnas i stabens räkenskaper, vilket medfört, att förvaltningen av gåvomedlen undandragits vederbörlig revisionsmyndighets kontroll. Med hänsyn till angelägenheten av att kontrollmöjligheter upprätthållas i fråga om samtliga till statsmyndighets förfogande ställda medel, synes utskottet erforderligt, att Kungl. Maj:t på lämpligt sätt hos myndigheterna inskräper vikten av att så sker.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville på lämpligt sätt hos statsmyndigheterna inskräpa vikten av att gåvomedel, som ställas till myndighets förfogande, redovisas i dess räkenskaper.

2:o) Mantalsskrivning av viss fast anställd personal vid försvarsväsendet. Under försvarsdepartementet, § 2, hava revisorerna påtalat vissa olägenheter, som visat sig uppkomma till följd av att enligt gällande krigsavlöningsbestämmelser månadslönen till fast anställd, icke ständigt tjänstgörande personal skall utgå efter den ortsgrupp, vederbörandes mantalsskrivningsort vid krigstjänstgöringens början tillhörde, eller, om ombyte av mantalsskrivningsort därefter ägt rum, efter den ortsgrupp, vartill den nya mantalsskrivningsorten är att hänföra (Del I, s. 3—8).

Efter att hava lämnat en redogörelse för de ifrågavarande bestämmelsernas tillkomst och för innehållet i mantalsskrivningsförordningens § 3, hava revisorerna framhållit, att under nu rådande förstärkta försvarsberedskap tolkningen av bestämmelserna i mantalsskrivningsförordningen föranlett tvistigheter och oklarhet med avseende å avlöningsförmåner åt militära befattningshavare å övergångsstat, reservstat och i reserven, vilka inkallats till tjänstgöring under längre tidrymd i följd. Det har sålunda varit omtvistat, huruvida beredskapstjänstgöring skall hänföras till sådant arbete eller uppdrag av tillfällig beskaffenhet, som omförmåles i mantalsskrivningsförordningens § 3 mom. 6 och som icke skall föranleda mantalsskrivning å tjänstgöringsorten. Detta har medfört, att i vissa fall vederbörande blivit kyrkobokförd och mantalsskriven å ort, tillhörande högre dyrortsgrupp än tjänstgöringsorten, oaktat han icke vistats å den förra orten under sådana förhållanden, att mantalsskrivning bort ske därstädes. Till belysande av ifrågavarande spörsmål hava revisorerna anfört vissa exempel.

Revisorerna framhålla, att de berörda förhållandena hava föranlett framställningar till Kungl. Maj:t från såväl militära myndigheter som överståthållarämbetet och att spörsmålet jämväl varit föremål för övervägande av 1942 års krigsavlöningsakkunniga utan att dock föranleda några ändrade bestämmelser på området. Slutligen hava revisorerna framhållit, att de militära förvaltningsmyndigheternas revisioner under senare år utställt ett stort antal anmärkningar avseende till militära befattningshavare för mycket ut-

betalade förmåner enligt krigsavlöningsreglementet, vilka utbetalningar grundat sig å felaktiga uppgifter beträffande vederbörandes mantalsskrivningsort, och att mål av samma karaktär ävensom rörande rätt mantalsskrivningsort i ett förhållandevis stort antal även kommit under kammarrättens prövning.

Härefter hava revisorerna gjort följande allmänna uttalande.

Under nuvarande beredskapsförhållanden hava förekommit långvariga inkallelser med placering å annan ort än vederbörandes bosättningsort vid tiden för inkallelsens början. I fråga om den fast anställda, icke ständigt tjänstgörande personalen har detta i många fall föranlett komplikationer med hänsyn till mantalsskrivningsförordningens bestämmelser om rätt mantalsskrivningsort. Enligt revisorernas mening kan det icke anses tillfredsställande, att ifrågavarande personal under den tid, som förflyter innan kammarrätten hunnit avgöra uppkommande tvister angående rätt mantalsskrivningsort, får gå i ovisshet om, med vilket belopp avlöningsförmånerna med hänsyn till gällande bestämmelser om dyrortsgruppering komma att utgå. Vidare kan denna ovisshet om rätta mantalsskrivningsorten, såsom framgår av det föregående, medföra återbetalningsskyldighet av löneförmåner till betydande belopp. Härvid uppkomma icke sällan svårigheter för vederbörande att fullgöra sin återbetalningsskyldighet till statsverket. För redogörarna medför ovissheten om rätta mantalsskrivningsorten svårigheter vid avlöningsförmånernas bestämmande.

Utan att taga ståndpunkt till, huru frågan lämpligen bör lösas, hava revisorerna ansett sig böra framhålla önskvärdheten av att en rättelse av ovan påtalade missförhållanden snarast kommer till stånd.

Yttrande har avgivits av *kammarrätten* (Del II, s. 4—6), som, bland annat, uttalat, att kammarrättens erfarenheter närmast tala för att ifrågavarande avlöningsbestämmelser i det stora hela fungerat någorlunda tillfredsställande, medan de av revisorerna berörda olägenheterna snarare tillhöra undantagen. Kammarrätten har dock icke velat bestrida, att dessa olägenheter om möjligt böra avhjälpas, och har i sådant syfte ifrågasatt vidtagande av vissa åtgärder, såsom att mantalsskrivningsbevis, som utfärdas för att läggas till grund för utbetalning av lön, uttryckligen skola angiva den ortsgrupp, inom vilken beställningshavaren blivit mantalsskriven.

Utskottet finner vad revisorerna och kammarrätten anfört rörande uppkomna svårigheter att tillämpa krigsavlöningsbestämmelsernas föreskrift därom, att månadslön till fast anställd, icke ständigt tjänstgörande personal skall utgå efter vederbörandes mantalsskrivningsort, vara förtjänt av beaktande. Av Kungl. Maj:ts proposition nr 232 till innevarande års riksdag med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av krigsavlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) m. m. framgår, att frågan om revision av krigsavlöningsreglementet är föremål för fortsatt handläggning genom särskilt tillkallade sakkunniga. Då den av revisorerna berörda frågan därvid torde komma att tagas under övertvägande, synes någon åtgärd från riksdagens sida icke nu erfordras. Utskottet har därför endast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

Utskottet.

omförmåla.

3:o) **Månadslön till bataljonsveterinärer vid fältveterinärkåren.** Under försvarsdepartementet, § 3, hava revisorerna påtalat det förhållandet, att enligt gällande bestämmelser bataljonsveterinärerna vid fältveterinärkåren åtnjuta under krigstjänstgöring månadslön efter 22 lönegraden, under det att motsvarande befattningshavare på aktiv stat uppbära lön enligt 20 lönegraden (Del I, s. 8 och 9).

Yttranden hava avgivits av *försvarets civilförvaltning* och *arméförvaltningens intendenturavdelning* gemensamt samt av *försvarsväsendets lönenämnd* (Del II, s. 6 och 7).

Utskottet.

Beträffande detta ärende kommer utskottet att yttra sig i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 232 med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av krigsavlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) m. m., vilket utskottet härmed velat för riksdagen

anmäla.

4:o) **Icke-ordinarie personals inom försvarsväsendet avlönande från s. k. sakanslag.** Under försvarsdepartementet, § 6, hava revisorerna till behandling upptagit frågan om sättet för bestridandet av avlöningskostnaderna för den icke-ordinarie personalen vid försvarsväsendet (Del I, s. 15—20).

Jämlikt avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 276) för icke-ordinarie tjänstemän vid försvarsväsendet (militära icke-ordinariereglementet) skola de extra ordinarie befattningar, å vilka reglementet äger tillämpning, upptagas i en av Kungl. Maj:t fastställd, vid reglementet såsom bilaga fogad tjänsteförteckning. Antalet extra ordinarie befattningar skola bestämmas genom stater eller personalförteckningar, vilka fastställas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av vederbörande centrala förvaltningsmyndighet. Antalet extra tjänstemän i lönegraderna 1—20 bestämmas av vederbörande centrala förvaltningsmyndighet, med iakttagande i förekommande fall, att sådan tjänsteman må hänföras högst till lönegrad med samma ordningsnummer som den, vilken blivit fastställd för extra ordinarie tjänsteman med närmast jämförliga arbetsuppgifter. Föreligger behov att hänföra extra tjänsteman till högre lönegrad än den 20:e, skall, där ej Kungl. Maj:t bemyndigat vederbörande centrala förvaltningsmyndighet att i ärendet besluta, frågan underställas Kungl. Maj:ts prövning. Beträffande icke-ordinarie tjänsteman, vilkens avlöning utgår i form av arvode med av Kungl. Maj:t fastställt belopp, meddelar Kungl. Maj:t de särskilda avlöningsföreskrifter, som må erfordras, för såvitt icke Kungl. Maj:t för visst fall överlåtit åt vederbörande centrala förvaltningsmyndighet att utfärda sådana föreskrifter. För tillfälligt anställd personal ävensom för andra icke-ordinarie befattningshavare än förberörda äger vederbörande centrala förvaltningsmyndighet fastställa avlöningsförmånerna, där ej Kungl. Maj:t meddelat beslut i sådant hänseende.

Avlöningskostnaderna för enligt förenämnda reglemente anställd personal bestridas dels från de å fjärde huvudtiteln under rubriken C. Försvarskrafterna uppförda förslagsanslagen till avlöningar eller avlöningar till aktiv personal m. fl., dels från underhålls- och anskaffningsanslag. Avlöning till militär icke-ordinarie personal vid de centrala förvaltningsverken och vid vissa till försvaret hörande institutioner utbetalas från dessa myndigheters avlöningsanslag. Nu omhandlade anslag till avlöningar benämnas i regel allmänna avlöningsanslag, under det underhålls- och anskaffningsanslag brukas sammanfattas under benämningen sakanslag.

De under respektive försvarsgrenars anslag till avlöningar m. m. till aktiv personal m. fl. uppförda anslagsposterna till avlöningar till extra ordinarie och extra tjänstemän voro för budgetåret 1942/43 uppförda med ett sammanlagt belopp av 5 880 000 kronor.

Utöver vad nu nämnts fastställer Kungl. Maj:t budgetårsvis särskilda personalförteckningar upptagande vid de centrala förvaltningsmyndigheterna ävensom vid vissa verkstäder, varv och andra militära anstalter erforderlig, företrädesvis teknisk, personal, som skall avlönas från sakanslag.

Beträffande anställandet av extra tjänstemän i lönegraderna 1—20 äga, såsom ovan nämnts, de centrala myndigheterna att bestämma antalet sådana tjänstemän, varvid avlöningskostnaderna antingen i mån av tillgång å medel under de förutnämnda anslagsposterna till avlöningar till extra ordinarie och extra tjänstemän bestridas från dessa anslagsposter eller från underhålls- och materielanskaffningsanslag. I samband med att förskottsstaten för försvarsväsendet under nu rådande förstärkta försvarsberedskap ställts till de militära myndigheternas förfogande, bestridas avlöningar i stor utsträckning från krigstitlar för sådana extra tjänstemän eller tillfälliga befattningshavare, vilka anställts för handhavandet av arbetsuppgifter vilka äro direkt förorsakade av beredskapens upprätthållande. Extra tjänstemän i 21 eller högre lönegrad anställdes tidigare efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall lämnat medgivande. Efter den förstärkta försvarsberedskapens intagande hava de centrala förvaltningsmyndigheterna erhållit synnerligen vidsträckta bemyndiganden att utan Kungl. Maj:ts tillstånd i varje särskilt fall anställa även sådana tjänstemän, varvid avlöningskostnaderna bestridas från underhålls- eller materielanskaffningsanslag eller krigstitlar. Även anställning enligt kontrakt med arvode må förekomma, där så visar sig oundgängligen erforderligt, dock endast beträffande teknisk personal.

För tillfälligt anställande av tjänstemän finnas under försvarsgrenarnas anslag till avlöningar särskilda anslagsposter, vilka budgetåret 1942/43 upptogs med följande belopp, nämligen för armén 51 500 kronor, för marinen 12 000 kronor och för flygvapnet 14 000 kronor eller sammanlagt 77 500 kronor.

För avlöande av extra ordinarie, extra och tillfälliga tjänstemän ha från försvarsgrenarnas avlöningsanslag sålunda beräknats sammanlagt 5 957 500 kronor.

Enligt vad revisorerna inhämtat uppgingo avlöningskostnaderna för sådan

icke-ordinarie personal vid de centrala militära förvaltningsmyndigheterna, vilken avlönats från sakanslag, under budgetåret 1942/43 till följande belopp, nämligen vid arméförvaltningen 4 500 000 kronor, vid marinförvaltningen 1 670 000 kronor och vid flygförvaltningen 5 100 000 kronor eller sammanlagt 11 270 000 kronor.

Frågan om anställande av icke-ordinarie personal vid olika institutioner med anlitande av andra anslag än de allmänna avlöningsanslagen har varit föremål för uppmärksamhet i samband med de utredningar angående ändrad uppställning av riksstatens fjärde huvudtitel m. m., som föregingo den nuvarande sedan budgetåret 1941/42 tillämpade uppställningen av sagda huvudtitel.

Vid framläggandet av 1941 års statsverksproposition, däri Kungl. Maj:t föreslog ändrad uppställning av riksstatens fjärde huvudtitel ävensom vissa ändringar av de allmänna avlöningsanslagens konstruktion, ansågs emellertid frågan om icke-ordinarie personals hänförande till sakanslag icke böra vid denna tidpunkt upptagas till behandling. Sistnämnda fråga hade heller icke ansetts böra göras till föremål för remissbehandling.

Revisorerna hava gjort följande allmänna uttalande.

Såsom framgår av det förut anförda uppgå avlöningskostnaderna för den från sakanslag avlönade militära icke-ordinarie personalen för närvarande till avsevärda belopp. Enbart vid de centrala förvaltningsmyndigheterna utgjorde ifrågakvarande kostnader under budgetåret 1942/43 c:a 11 miljoner kronor.

Vid den tidigare behandlingen av frågan, från vilka anslag avlöningskostnaderna till icke-ordinarie personal vid försvarsväsendet böra bestridas, ha med styrka framhållits de olägenheter i skilda hänseenden, som vidlåda det nuvarande systemet. Särskilt det av vissa militära förvaltningsmyndigheter tillämpade förfaringssättet att avföra avlöningskostnader från särskilda regleringstitlar, vilka därefter beredas ersättning från vederbörande sakanslag, synes lämna rum för en tämligen godtycklig och framför allt okontrollerbar anslagsbelastning. De centrala förvaltningsmyndigheterna hava för närvarande möjligheter att i obegränsad omfattning anställa extra tjänstemän även i högre lönegrad än 20:e eller mot kontrakt. Att detta i viss utsträckning under nuvarande förhållanden inom försvarsväsendet varit nödvändigt med hänsyn till det avsevärda behovet av kvalificerad administrativ och teknisk personal torde icke kunna bestridas. I den mån för framtiden personal icke längre erfordras i samma utsträckning som hittills, kan avlöandet av icke-ordinarie personal från sakanslag medföra risk för att sådan för mera tillfälligt behov avsedd personal bibehålles alltför länge vid sin anställning. För att kontrollen i nu berörda hänseenden skall kunna utövas fullt effektivt är det av vikt att ifrågakvarande icke-ordinarie personal avlönas från allmänna avlöningsanslag.

Revisorerna finna det önskvärt, att här omhandlade spörsmål snarast bringas till en sådan lösning, att de av revisorerna anförda synpunkterna bliva tillgodosedda.

Yttranden hava avgivits av *arméförvaltningen*, *försvarets civilförvaltning* och *arméns fortifikationsförvaltning* gemensamt samt av *marinförvaltningen* och *flygförvaltningen* (Del II, s. 19—23). Myndigheterna hava i princip anslutit sig till revisorernas förslag, särskilt i vad avser den för fredsförhållanden erforderliga icke-ordinarie personalen.

Utskottet vill erinra, att den av revisorerna under förevarande paragraf behandlade frågan om icke-ordinarie personals avlönande från anskaffnings- och underhållsanslag tidigare varit föremål för uppmärksamhet från statsmakternas sida. Sålunda hava av Kungl. Maj:t den 22 juni 1939 tillkallade sakkunniga för att inom finansdepartementet biträda med utredning angående uppställningen av riksstatens fjärde huvudtitel m. m. upptagit berörda fråga till behandling. Spörsmålet har också sedermera av chefen för försvarsdepartementet berörts i samband med anslagsäskandena under fjärde huvudtiteln. Sålunda uttalade departementschefen i propositionen nr 235 till 1943 års riksdag, att förslaget om att från s. k. sakanslag överflytta lönekostnaderna för den icke-ordinarie personalen vore i princip att förorda men att med dylik åtgärd borde anstå intill dess mera normala förhållanden inträtt. Riksdagen hade häremot icke något att invända.

Vid angivna förhållanden anser utskottet, att vad revisorerna anfört icke nu påkallar någon särskild åtgärd från riksdagens sida. Vad i ärendet förekommit har utskottet dock velat för riksdagen

omförmåla.

5:o) **Krigskassaväsendet.** Under försvarsdepartementet, § 9, hava revisorerna redogjort för vissa missförhållanden, som framträtt inom det militära kassaväsendet (Del I, s. 28—36).

Revisorerna hava inledningsvis redogjort för gällande bestämmelser rörande krigsförvaltningen och därefter anfört vissa fall, där statsverket genom förskingring eller vårdslöshet frånhänts medel, för vilka kronan sedermera icke kunnat beredas ersättning.

Revisorerna hava sammanknutit sina iakttagelser i följande uttalande.

Revisorerna hava genom den föregående redogörelsen velat belysa vissa missförhållanden, som framträtt inom det militära kassaväsendet. Revisorerna förbise härvid icke, att på grund av den rådande förstärkta försvarsberedskapen det militära kassaväsendet fått en mycket betydande omfattning, ej heller de svårigheter, som i samband därmed uppstått beträffande rekryteringen av redogörarpersonalen.

Vad som rimligen kan göras för att förebygga uppkomsten av sådana missförhållanden måste emellertid strängt iakttagas. Stor vikt ligger otvivelaktigt vid själva rekryteringen av kåren, varför de tillsättande myndigheterna uppenbarligen hava att vinnlägga sig om att till ifrågavarande uppdrag utse endast sådana, vilkas personliga kvalifikationer fylla måttet. Huvudvikten kommer emellertid i första hand att ligga på beskaffenheten av den kontroll, som utövas inom den militära medelsförvaltningen.

Det vill synas, att i flera fall oegentligheter skulle kunnat undvikas eller i varje fall upptäckas på ett betydligt tidigare stadium, därest föreskrivna inventeringar fullgjorts med omsorg och noggrannhet. Mången gång torde utövat av föreskriven kontroll i form av inventeringar, granskningar av rapporter och dylikt betraktas såsom en formsak. Detta förhållande synes i sin tur ofta förlett kontrollanten att verkställa förrättningen under alltför kamralliga former. Uppenbarligen förringas en inventerings värde genom ett dylikt förfarande.

Enligt revisorernas mening torde effektivaste sättet att försvåra tillgrepp av förskottsmedel vara att ofta och utan föregående tillkännagivanden företaga inventeringar hos vederbörande.

De rent personliga kvalifikationerna måste såsom ovan nämnts tillmätas den största betydelse, då det gäller att placera personal såsom krigskassachefer, krigskassörer och redogörare. Allt eftersom tillgången på lämplig personal ökats, hade en allmän översyn beträffande ifrågavarande personals lämplighet bort komma till stånd samt i anslutning härtill erforderliga personbyten äga rum. Enligt vad som inhämtats har även en dylik undersökning i viss omfattning utförts genom krisrevisionens försorg beträffande armén. Resultatet därav överlämnades till chefen för intendenturkåren, som i regel verkställer kommenderingar av intendentur och krigskassörer för arméns vidkommande. Även om genom denna undersökning en förbättring för tillfället ernåddes, synes vederbörande icke i fortsättningen tillräckligt beaktat betydelsen av liknande kontrollåtgärder. För marinens vidkommande har en undersökning påbörjats till utrönande av ifrågavarande förhållanden beträffande krigskassörer, redogörare och vissa innehavare av stående förskott efter det statsrevisorerna upptagit förevarande spörsmål till behandling.

Såsom synnerligen anmärkningsvärt torde få betraktas det ovan relaterade fall, där en krigskassör, medan han ännu stod under åtal inför krigsrätt för oegentligheter vid en krigskassaavdelning, efter ett kortare avbrott för annan tjänstgöring ånyo placerades såsom krigskassör vid krigskassaavdelning. Samarbetet mellan den granskande och den kommenderande myndigheten synes här hava brutit på ett betänkligt sätt. Likaledes finna revisorerna det anmärkningsvärt att personer, som icke uppnått myndig ålder, placeras å befattningar med redogörarsvar.

En bidragande orsak till oegentligheter i de fall, då dessa närmast hava sin grund i rent slarv, torde vara den betydande arbetsbörda, som, särskilt med de nuvarande tidvis omfattande inkallelserna, åvila icke endast intendentur och krigskassörer utan även kompaniadjutanter m. fl. Ofta nog bliva ifrågavarande befattningshavare så överhopade med göromål, att de med nödvändighet måste anförtro förvaltningsuppgifter av olika slag åt underordnad mindre kvalificerad personal. Erforderlig minskning av arbetsbördan torde kunna ernås genom en rationalisering och förenkling av det militära förvaltnings- och expeditionsväsendet. Då emellertid ifrågavarande spörsmål befinner sig under utredning av den år 1942 tillsatta militära expeditionstjänstkommittén, torde förslag till åtgärder i antydd riktning vara att vänta inom en nära framtid.

För att i möjligaste mån förhindra fall av oegentligheter synes i första hand en skärpning av kontrollen över krigskassor och utlämnade förskottsmedel oundgängligen erforderlig. Vidare torde det böra åläggas vederbörande militära myndigheter att införskaffa noggranna upplysningar beträffande de personliga förhållandena i fråga om sådan personal, som är avsedd att tagas i anspråk för förvaltningsuppgifter. Därutöver borde genom ett bättre samarbete mellan de räkenskapsgranskande myndigheterna och de olika militära myndigheter, som bära ansvaret för kommendering av förvaltningspersonal, vinnas möjlighet att på ett tidigt stadium avkoppla sådana befattningshavare från handhavandet av kassamedel, som visa sig icke fylla måttet beträffande kunskaper eller personliga kvalifikationer.

Det är enligt revisorernas mening angeläget, att åtgärder oförtövat vidtagas för ernående av en tillfredsställande ordning inom ifrågavarande område.

Yttranden hava avgivits av *försvarets civilförvaltning, chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet och flygförvaltningen* (Del II, s. 30—35).

Revisorernas förslag avser att förebygga fall av oegentligheter inom krigskassaväsendet genom i huvudsak skärpning av kontrollen och kompetenskraven för krigskassachefer, krigskassörer och redogörare samt förbättrat samarbete mellan de räkenskapsgranskande och de personalplacerande myndigheterna. Utskottet finner angeläget, att största möjliga uppmärksamhet ägnas åt ifrågavarande spörsmål och att åtgärder vidtagas för att, så långt ske kan, upptäcka och förhindra oegentligheter. Utskottet finner sig därför böra föreslå, att frågan blir föremål för närmare överväganden från Kungl. Maj:ts sida.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta vidtaga åtgärder i av revisorerna angivet hänseende.

6:o) **Den militära tandvården.** Under försvarsdepartementet, § 10, hava revisorerna påtalat vissa brister i avseende å den militära tandvården (Del I s. 36—43).

Revisorerna hava inledningsvis redogjort för de allmänna bestämmelser, som gälla för den militära tandvården, ävensom andragit fall, då vederbörande tandläkare icke följt dessa bestämmelser. Vidare hava revisorerna anmärkt på arbetseffektiviteten vid vissa tandpolikliniker och därvid åskådliggjort sina iakttagelser genom tablåer, vilka utvisa antalet patienter, extraktioner, fyllningar m. m., som tandläkare vid olika militära tandpolikliniker i genomsnitt medhunnit per arbetsdag.

Sedan revisorerna härefter erinrat om tillkomsten av försvarsväsendets tandvårdsutredning, hava revisorerna gjort följande allmänna uttalande.

Utan att vilja föregripa den utredning i frågan, som för närvarande pågår, anse sig revisorerna likväl böra framlägga vissa synpunkter å de brister i avseende på den militära tandvården, som kommit till synes särskilt under nu rådande förstärkta försvarsberedskap.

Betydelsen av en förbättrad tandvård i allmänhet är uppenbar. Revisorerna hava emellertid fäst sig vid att bestämmelserna om militär tandvård genomgående givits en vidsträckt tillämpning, i det att sådan synes hava medgivits även i fall, där avhjälpandet av tandskadorna icke kan anses hava varit erforderligt för vidmakthållande av fältdugligheten. På de militära tandpoliklinikerna hava sålunda i stor utsträckning utförts arbeten, som varit omfattande och dyrbara eller som utan men för vederbörande synas hava kunnat uppskjutas eller ersättas med provisoriska åtgärder. Enligt revisorernas mening böra därför förtydligande bestämmelser utfärdas i restriktiv riktning.

På grund av vad som framkommit om frekvensen på de militära tandpoliklinikerna hava revisorerna vidare funnit det anmärkningsvärt, att antalet arbetstimmar per dag och tandläkare på de olika klinikerna varierar så vä-

sentligt. Revisorerna hava själva kunnat konstatera, att arbetseffektiviteten på sina håll varit mindre tillfredsställande. Detta torde hava haft sin grund i bristfällig organisation.

Det förhållandet, att arbetstakten vid vissa tandkliniker uppenbarligen varit lägre än vad som kan anses normalt, synes även tyda på att vederbörande myndigheter möjligen icke ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt de arbetsrapporter, som inkomma från poliklinikerna. Revisorerna hava erfarit, att de ojämnheter i förevarande avseende, som framkommit vid den statistiska bearbetningen av tandrapporterna från poliklinikerna, delvis skulle bero på att rapporternas uppgifter lämnats efter olika grunder och att siffermaterialet icke skulle vara fullt jämförbart. Om så är förhållandet, torde värdet av tandrapporternas insändande överhuvud taget kunna ifrågasättas.

De fast anställda officerarna och underofficerarna böra enligt revisorernas mening åtnjuta fri tandvård allenast då de tjänstgöra vid fältförband. Den vida längre gående rätt till fri tandvård, som de nu åtnjuta, torde nämligen sakna motsvarighet i fråga om övriga statliga befattningshavare. Denna fråga synes lämpligen böra hänskjutas till 1941 års tandvårdsutredning.

De iakttagelser i fråga om den militära tandvården, för vilka revisorerna här redogjort, synas revisorerna påkalla snara åtgärder för rättelses vinande.

Yttranden hava avgivits av *försvarets civilförvaltning* och *försvarets sjukvårdsförvaltning* gemensamt, som bifogat promemorior från försvarsväsendets tandvårdsinspektör och medlemmen av sjukvårdsförvaltningens vetenskapliga råd, professor G. Thourén, samt av *flygförvaltningen*, vars yttrande icke befordrats till trycket (Del II, s. 35—43).

Utskottet.

Av de i ärendet avgivna yttrandena framgår, att vissa av de av revisorerna påtalade bristerna i avseende å den militära tandvården numera avhjälpes. Kvar står emellertid det intrycket, att, såsom försvarets civilförvaltning även framhållit, gällande bestämmelser om tandvård medgiva dylik vård i större utsträckning än som strängt taget får anses nödvändigt. Det synes utskottet närmast böra ankomma på försvarsväsendets tandvårdsutredning att utforma och föreslå de direktiv, som böra vara vägledande i denna fråga. Då utskottet har anledning förutsätta, att revisorernas erinringar bliva föremål för överväganden inom tandvårdsutredningen, vill utskottet nu inskränka sig till att vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmäla.

7:o) **Föreningen armé-, marin- och flygfilm.** Under försvarsdepartementet, § 12, hava revisorerna framställt vissa erinringar beträffande de ekonomiska mellanhavandena mellan försvarsstabens filmdetalj, föreningen armé-, marin- och flygfilm samt aktiebolaget kinematografiska anstalten (Del I, s. 44—48).

Förklaringar hava avgivits av *chefen för försvarsstaben* och *föreningen armé-, marin- och flygfilm*, vilka yttranden icke befordrats till trycket.

Beträffande detta ärende kommer utskottet att yttra sig i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 185 angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1944/45, vilket utskottet härmed velat för riksdagen

Utskottet.

anmäla.

8:o) **Sjukpenning och underhållsskyldighet.** Under socialdepartementet, § 18, hava revisorerna påtalat det förhållandet, att införsel icke kan ske i sjukpenning (Del I, s. 65—68).

Enligt lagen den 14 juni 1917 kan införsel beviljas i avlöning, pension eller livränta för utbekommande av ådömt eller avtalat underhållsbidrag till barn, hustru m. fl. Sådan införsel kan under i lagen angivna förutsättningar även beviljas för oguldna utskylder m. m.

Införsel kan däremot icke ske i sjukpenning.

Revisorerna hava lämnat redogörelse angående storleken i vissa fall av den sjukpenning, som utgått enligt 1916 års olycksfallsförsäkringslag och 1927 års militärsättningsförordning.

Sjukpenning utgår numera, framhålla revisorerna, med tillhoppa avsevärda belopp. Enligt senaste officiella statistik utgavs på grund av olycksfall i arbete under år 1940 — bortsett från statens arbetare — sjukpenning med i runt tal 12,5 miljoner kronor. Av ca 142 250 olycksfall i arbete hos större arbetsgivare (utom staten) år 1940 föranledde 680 fall en sjuktid av $\frac{1}{2}$ —1 år, 179 fall en sjuktid av 1—2 år och 19 fall en sjuktid av mera än 2 år. Sjukpenning enligt 1927 års militärsättningsförordning utgavs 1941 med omkring 1 708 000 kronor. Sedan dess hava ersättningsbeloppen ökat.

Revisorerna hava meddelat, att, enligt vad som kommit till revisorernas kännedom, sjuka, som uppbära sjukpenning, i flera fall underlåtit att fullgöra sin underhållsskyldighet gentemot maka och barn, oaktat de haft möjlighet därtill.

Efter att hava belyst dessa förhållanden med vissa exempel hava revisorerna sammanfattat sina iakttagelser i följande allmänna uttalande.

Revisorerna finna det anmärkningsvärt, att en person såsom i det anförda fallet under en mer än treårig kostnadsfri vistelse å sanatorium kunnat undandraga sig sin underhållsskyldighet gentemot sina barn, oaktat han själv av sjukpenningen uppburit omkring 135 kronor i månaden. I förevarande fall har i stället utgått bidragsförskott till barnens underhåll, som den sjuke icke torde kunna ersätta. Om denna hjälpform icke funnits, hade sannolikt fattigvården måst ingripa.

Revisorerna äro väl medvetna om betydelsen av att sjukpenning som regel verkligen tillfaller den sjuke såsom hjälp under hans sjukdom och att den till följd härav bör undanhållas den sjukens borgenärer. Skyddet bör emellertid icke bereda den sjuke möjlighet att åsidosätta sin lagstadgade underhållsskyldighet i de fall han utan olägenhet bör kunna fullgöra denna. I sådana fall bör införsel i sjukpenning kunna ske.

Vid införsel förbehålles emellertid den betalningsskyldige visst belopp per vecka eller månad för sitt eget uppehälle. Detta belopp torde ofta — utom

vid sjukhusvistelse — uppgå till eller överstiga sjukpenningen, varför någon införsel icke kan komma till stånd. Stundom kan det likväl föreligga skäl till att sjukpenningen ej tillstålles den sjuke utan dem, för vilka han är underhållsskyldig. Det kan därför ifrågasättas, huruvida icke riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen böra medgivas rätt att, där skäl därtill föreligga, efter framställning utbetala sjukpenning eller del därav direkt till den sjukas familj eller till andra, för vilka han är underhållsskyldig.

På grund av vad nu anförts finna revisorerna önskvärt, att frågan om införsel i sjukpenning samt frågan om rätt för riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen att utbetala sjukpenning till den sjukas familj eller till andra, för vilka han är underhållsskyldig, göres till föremål för utredning.

Yttranden hava avgivits av *försäkringsrådet*, som bifogat yttrande från de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening, samt av *riksförsäkringsanstalten* (Del II, s. 49—53). De båda myndigheterna samt föreningen tillstyrka förslaget om införsel i sjukpenning men avstyrka förslaget om rätt för försäkringsinrättningarna att utan införsel utbetala sjukpenning till annan än den sjuke.

Utskottet.

Enligt utskottets mening måste det betraktas som mindre tillfredsställande, att en person går fri från sin underhållsplikt till följd av att möjlighet till införsel i sjukpenning icke finnes. Tillräckligt bärande skäl torde knappast föreligga för att sjukpenning principiellt skall vara undantagen från sådana inkomster, i vilka införsel kan äga rum. I det fall då den sjukpenningsberättigade åsidosätter honom åvilande underhållsskyldighet, oaktat han utan olägenhet kan fullgöra densamma, anser utskottet i likhet med revisorerna, att införsel i sjukpenning bör kunna medgivas. De olägenheter i administrativt hänseende, som en lagändring på detta område skulle kunna medföra, synas utskottet icke böra tillmätas alltför stor betydelse. Utskottet finner befogat, att ifrågavarande spörsmål blir föremål för övervägande. I samband därmed bör jämväl frågan om rätt för riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen att utan införsel utbetala sjukpenning till annan än den skadade komma under omprövning.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta taga under övervägande frågorna om införsel i sjukpenning samt om rätt för riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen att utan införsel utbetala sjukpenning till annan än den skadade.

9:o) **Avgifterna för specialitetskontrollen vid statens farmaceutiska laboratorium.** Under socialdepartementet, § 20, hava revisorerna till behandling upptagit frågan om en höjning av avgifterna för specialitetskontrollen (Del I, s. 72—80).

Statens farmaceutiska laboratorium står under medicinalstyrelsens överinseende och ledning och har till huvudsaklig uppgift att på uppdrag av styrelsen verkställa undersökningar inom de områden, som beröra tillverkning och försäljning av läkemedel.

Laboratoriet tillkommer särskilt att utföra de undersökningar, som behövas för att avgöra om ett som läkemedel utbudet ämne är att anse som apoteksvara eller inte. Det har vidare att kontrollera tillverkningen av och handeln med s. k. specialiteter, alltså fabriktillverkade, färdigpackade läkemedel. Det har att biträda vid revision av gällande farmakopé samt att medverka vid kontrollen av även andra apoteksvaror än specialiteter och vid kontrollen överhuvud taget av apoteken. Det åligger laboratoriet även att upptaga särskilda till laboratoriets arbetsområde hörande forskningsuppgifter efter medicinalstyrelsens beprövande samt att, i den mån så lämpligen kan ske, erbjuda möjligheter även till självständig forskning inom laboratoriets verksamhetsområde. Laboratoriets inkomster härröra från avgifter i samband med specialitetskontrollen.

Gällande stadga (medicinalstyrelsens författningssamling 1934 nr 54 och 1938 nr 62) föreskriver, att farmaceutisk specialitet icke får försälas utan att vara registrerad. Vid ansökan om registrering skall en ansökningsavgift å 40 kronor erläggas. Efter vunen registrering utgår en årlig avgift av 15 kronor. Såväl vid inregistrering som efterkontroll tillkommer dessutom en tilläggsavgift för de specialiteter, som erfordra biologisk eller klinisk prövning. Tilläggsavgiften skall avpassas så, att kostnaderna för efterkontrollen täckas.

Av förarbetena till gällande bestämmelser framgår, att kontrollavgifterna ansetts böra täcka statsverkets samtliga kostnader för specialitetskontrollen. Detta innebär att ej endast det farmaceutiska laboratoriets kostnader därför borde täckas utan att så även skulle vara fallet med vissa andra kostnader, nämligen de som belöpa sig på medicinalstyrelsens specialitetsavdelning samt de som avse arvoden åt specialitetsnämndens ledamöter.

I sitt utlåtande till 1938 års riksdag i fråga angående åtgärder för att täcka statens omkostnader för kontroll av farmaceutiska specialiteter, vilket utlåtande av riksdagen godtogs, uttalade första lagutskottet, att erforderlig jämkning av avgifterna till laboratoriet borde tagas i övervägande, därest de för specialitetskontrollen inflytande medlen antingen skulle visa sig otillräckliga eller överstiga behovet. Under dessa förhållanden finge det anses fullt befogat att fastställa sådana avgifter för specialitetskontrollen att laboratoriets kostnader för densamma fullt täcktes. Samtidigt finge avgifterna ej göras högre än kostnaderna i fråga.

På grundval av detta resonemang framlade medicinalstyrelsen ett förslag till höjda taxor, för vars närmare innebörd revisorerna redogjort.

Såsom sammanfattning av resultatet av en av professor Torsten Thunberg verkställd utredning rörande statens farmaceutiska laboratorium uttalade professor Thunberg, att utredningen givit vid handen, att de till staten inflytande avgifterna för specialitetskontrollen borde ökas under tillämpning

av riksdagens direktiv i samband med kontrollens införande, gående ut på att statens utgifter skulle täckas genom avgifterna, att han anslöte sig till medicinalstyrelsens förslag om höjda taxor, vilket förslag torde tillföra statsverket utöver nu inflytande belopp ytterligare ca 60 000 kronor, och att förslaget genomförande ej torde orättmätigt tynga läkemedelsindustrien, ej heller oskäligt stegra läkemedelspriserna.

Efter att hava redogjort för viss av medicinalstyrelsen verkställd utredning rörande de lämpligaste anordningarna för kontroll av farmaceutiska specialiteter hava revisorerna meddelat, att farmaceutiska laboratoriet våren 1943 föreslog en höjning av avgifterna för kontrollen av de farmaceutiska specialiteterna, vilken höjning översteg den av professor Thunberg föreslagna. Detta laboratoriets förslag godtog av medicinalstyrelsen. Priskontrollnämnden ställde sig emellertid avvisande till detsamma.

I proposition nr 273 till 1943 års riksdag har chefen för socialdepartementet förklarat sig med hänsyn till vissa närmare angivna konsekvenser icke vara beredd att taga ställning till frågan om en översyn av specialitetslagstiftningen. Vid sådant förhållande har det syntts departementschefen lämpligt att med prövning av frågan om specialitetskontrollens organisation ävenledes borde tills vidare anstå, för vilket även vissa andra anförda skäl ansågos tala. Då en höjning av avgifterna för kontrollen av de farmaceutiska specialiteterna i dåvarande läge borde undvikas, påkallade ej heller avgiftsfrågan ett omedelbart ställningstagande till organisationsförslaget.

Inkomsterna av kontrollen av de farmaceutiska specialiteterna liksom farmaceutiska laboratoriets utgifter under de senaste tio budgetåren hava enligt en av revisorerna uppgjord sammanställning uppgått till 456 436 kronor 50 öre i inkomster och 861 115 kronor 78 öre i utgifter.

Revisorerna hava gjort följande allmänna uttalande.

Redan vid specialitetskontrollens införande förutsattes att verksamheten härmed borde vara självförsörjande, vilken princip jämväl kommit till klart uttryck från statsmakternas sida. Utgifterna för denna verksamhet utgöras av kostnaderna för dels farmaceutiska laboratoriets verksamhet i avseende på densamma, dels viss medicinalstyrelsens verksamhet (apoteksbyråns specialitetsavdelning) och dels specialitetsnämndens verksamhet. För farmaceutiska laboratoriets vidkommande har specialitetskontrollen kommit att utgöra den dominerande delen av hela verksamheten. Inkomsterna av verksamheten utgöras av de avgifter enligt särskilda av Kungl. Maj:t fastställa taxor, som skola erläggas i form av ansökningsavgifter, årsavgifter samt tilläggsavgifter för specialprövningar av farmaceutiska specialiteter.

I detta som i liknande fall, där kostnaden för viss verksamhet i statlig regi förutsattes skola täckas av inflytande inkomster av verksamheten, är det givetvis i princip önskvärt, att redovisningen sker på sådant sätt, att av densamma klart framgå beloppen av de utgifter, som avses skola täckas med inflytande inkomster. Av praktiska skäl torde detta emellertid icke låta sig göra i fråga om farmaceutiska laboratoriet, där verksamheten med specialitetskontrollen och övriga arbetsuppgifter äro inflätade i varandra. Den beräknade kostnaden för kontrollen av farmaceutiska specialiteter synes innebära, att för närvarande av laboratoriets årliga utgifter omkring 100 000 kronor skulle falla på nämnda verksamhet. Härtill komma kostnader för medi-

cinalstyrelsens specialitetsavdelning och för specialitetsnämndens verksamhet ävensom avgifter till statens institut för folkhälsan, tillhoppa beräknade till 30 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för specialitetskontrollen utgöra sålunda för närvarande omkring 130 000 kronor om året. Inkomsterna under budgetåren 1939/40—1942/43 hava uppgått till i genomsnitt omkring 70 000 kronor och utgjorde under budgetåret 1942/43 endast 60 600 kronor. Det är att märka, att man då vid beräkandet av utgifterna för specialitetskontrollen icke tagit hänsyn till kostnaderna för laboratoriets lokalhyra, omkring 50 000 kronor om året. Revisorerna äro emellertid av den uppfattningen, att även denna utgiftspost bör belasta specialitetskontrollen till så stor del, som svarar mot fördelningen av laboratoriets kostnader i övrigt på specialitetskontroll och övrig verksamhet. På grund härav anse sig revisorerna kunna konstatera, att inflytande avgifter för specialitetskontrollen för närvarande icke ens till hälften täcka kostnaderna för densamma.

Den i det föregående återopade utredning, som av professor Torsten Thunberg på uppdrag av besparingsberedningen verkstälts rörande statens farmaceutiska laboratorium, synes giva vid handen att några väsentligare besparingar i driften icke lämpligen kunna göras med undantag av att laboratoriet borde kunna avstå vissa lokaler. Sistnämnda synpunkt har emellertid redan tillgodosetts därigenom att det blivit bestämt, att även rättskemiska laboratoriet snarast skall flytta till farmaceutiska laboratoriets lokaler. Professor Thunberg har vidare uttalat, att det torde vara ett statsintresse, att laboratoriet behålles i möjligast effektiva form.

Revisorerna hava avlagt besök vid farmaceutiska laboratoriet för att närmare sätta sig in i dess verksamhet. Revisorerna hava härvid för sin del icke funnit någon anledning till anmärkning utan fastmera fått det intrycket, att laboratoriet är välskött och under skicklig och intresserad ledning.

Revisorerna hava kommit till den uppfattningen, att en omprövning bör ske, huruvida icke avgifterna för kontroll av farmaceutiska specialiteter borde kunna omedelbart höjas, oaktat de betänkligheter detta ur priskontrollsynpunkt tidigare ansetts medföra.

Den mycket betydande andel av utförsäljningspriset, som apotekens försäljningsprovision i många fall utgör, liksom även det förhållandet, att i vissa fall kosnaderna för reklam i fråga om hithörande läkemedel måste uppgå till betydande belopp, böra härvid icke förbises.

Yttrande har avgivits av *statens priskontrollnämnd* (Del II, s. 61 och 62), som med hänsyn till den allmänna prispolitiken ställt sig avvisande till den ifrågasatta höjningen av avgifterna för specialitetskontrollen. Skall emellertid, framhåller nämnden, en höjning företagas, bör sättet för avgifternas uttagande tagas under omprövning med syfte att undgå en läkemedelsfördyring, som går längre, än vad kostnaderna för kontrollen i och för sig betinga.

Vid specialitetskontrollens tillkomst fastslogs av statsmakterna som allmän grundsats, att de med densamma förenade kostnaderna helt skulle täckas genom lämpligt avpassade avgifter. Såsom av den av revisorerna verkställda utredningen framgår, hava de inflytande avgifterna från specialitetskontrollen under de senare åren täckt allenast omkring hälften av kostnaderna för verksamheten. Detta har medfört, att anslagen till farmaceutiska laboratoriet måst avsevärt höjas. Då av det anförda framgår, att statens kostnader för specialitetskontrollen icke kunnat bestridas av kontrollavgifterna och prin-

Utskottet.

cipen, att den farmaceutiska specialitetskontrollen skall bära sina egna kostnader, i fortsättningen bör upprätthållas, synes utskottet enda utvägen vara att genomföra en höjning av avgifterna. En höjning av kontrollavgifterna med syfte att övervältra prishöjningen på allmänheten synes utskottet dock bära i möjligaste mån undvikas. Utskottet förmenar, att genom en omläggning av avgiftssystemet, vilket på sätt priskontrollnämnden anfört synes vara behäftat med vissa olägenheter, en läkemedelsfördyring möjligen torde kunna reduceras. Därest en dylik fördyring ändock blir nödvändig, bör den givetvis icke gå längre än vad kostnaderna för kontrollen i och för sig betinga.

Utskottet finner med anledning av vad revisorerna anfört påkallat, att frågan om en höjning av avgifterna för kontroll av farmaceutiska specialiteter tages under omprövning.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta taga under övervägande frågan om en höjning av avgifterna för kontrollen av de farmaceutiska specialiteterna.

10:o) Statens övertagande av den allmänna väghållningen på landet. Under kommunikationsdepartementet, § 22, hava revisorerna anmärkt på det förhållandet, att vissa vägdistrikt anvisat medel till utgifter, som icke varit motiverade för den allmänna väghållningen (Del I, s. 86—88).

Efter att hava lämnat exempel härpå hava revisorerna gjort följande allmänna uttalande.

Den av revisorerna verkställda undersökningen har givit vid handen, att vissa vägdistrikt hava anvisat medel till utgifter, som icke synas vara motiverade för den allmänna väghållningen. Sålunda hava vägmedel tagits i anspråk till utdelning av gratifikationer eller andra ersättningar åt vägdistriktens förtroendemän, utöver vad i enlighet med vägdistriktslagen fastställts, eller till representationskostnader i anledning av statens övertagande av vägväsendet.

Revisorerna, som förutsätta, att vägdistriktens förvaltning göres till föremål för enhetlig granskning i samband med statens övertagande av vägväsendet, vilja understryka vikten av att de vägdistrikt, som därvid befinnas hava på ett mindre tillfredsställande sätt handhaft vägdistriktens medel, åläggas särskild ersättningsskyldighet.

Yttrande har avgivits av *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* (Del II, s. 63), som ansett, att den av revisorerna förordade utredningen i ärendet lämpligen bör uppdragas åt en för ändamålet särskilt tillsatt granskningsnämnd.

Utskottet.

Det sätt, på vilket vissa vägdistrikt disponerat vägmedel, kan jämväl enligt utskottets mening icke anses tillfredsställande. Utskottet vill emellertid erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 28 januari 1944 tillsatt en nämnd för be-

handling av frågor om uttagande av särskild vägs katt m. m. Denna nämnd skall hava till uppgift att verkställa granskning av vägdistriktens räkenskaper och förvaltning. Då åtgärder på ifrågavarande område härigenom torde vara att förvänta, anser sig utskottet kunna inskränka sig till att vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmäla.

11:o) **Kronouppbörderna i magistratsstäderna.** Under finansdepartementet, § 24, hava revisorerna framställt vissa erinringar beträffande den nuvarande ordningen för kronouppbörderna i magistratsstäderna (Del I, s. 91—102).

Revisorerna hava inledningsvis erinrat om huvuddragen av de för kronouppbörderna i städerna gällande reglerna.

Revisorerna hava framhållit, att sedan gammalt antalet skattskyldiga, som i rätt tid erlagt sina kronoutskylder, varit förhållandevis mycket mindre i städerna än på landet. Så har åtminstone varit fallet, alltsedan uppbörden på landet uppdrogs åt postverket. I fråga om 1940 års utskylder erlade omkring 75 procent av de skattskyldiga på landet sin skatt i behörig tid, medan motsvarande siffra för städernas del, Stockholm inräknat, utgjorde endast omkring 63 procent. Revisorerna hava påvisat, att i Stockholm övergången till det nya systemet med inbetalning genom postverkets och bankernas försorg medfört en avsevärd förbättring. Beträffande 1935 års kronoutskylder inbetalades i Stockholm endast 56,7 procent av antalet debetsedlar i behörig ordning, medan — efter övergången till det nya systemet — i fråga om 1936 års utskylder siffran stigit till 65,3 procent. För Göteborg, där någon sådan omläggning ej skett, utgjorde motsvarande siffra endast 56,4 procent. Det nu sagda synes revisorerna tala för att systemet med uppbördsstämmor är föråldrat och mindre effektivt och att det vore önskvärt, att man genomgående överginge till att låta uppbörden ske genom postverkets och bankernas försorg.

Revisorerna hava framhållit, hurusom de regler, som för närvarande gälla i fråga om likvid över postgiro, nämligen att inbetalningskort skall hava avlämnats å postanstalt, respektive girokort hava ankommit till postgirokonto- ret senast å uppbördsstämman näst sista dag, stå i visst motsatsförhållande dels till de allmänna bestämmelserna om när likvid gentemot statsverket skall anses vara i behörig ordning fullgjord, vilka återfinnas i kungörelsen den 17 december 1937 (nr 974), dels ock till vad som gäller enligt uppbördsregle- mentet för Stockholm. Enligt förstnämnda bestämmelser anses betalning vara gentemot statsverket fullgjord den dag inbetalningskort avlämnats å postan- stalt eller girokort blivit bokfört å postgirokonto- ret. Enligt uppbördsregle- mentet för Stockholm anses skattelikvid fullgjord i rätt tid, om girokort an- kommit till postgirokonto- ret å uppbördsstämman sista dag. Normalt er- lägges skatten i Stockholm, om inbetalning ej sker i bank, genom anlitan- de av det vid debetsedeln fästade giroinbetalningskortet, varför det givetvis är

tillfyllest, att sådan inbetalning sker å stämmans sista dag. Revisorerna hava fäst uppmärksamheten vid att enligt det förslag till uppbördsförordning, avsedd att ersätta, bland annat, det nu gällande uppbördsreglementet, som framlades av 1936 års uppbördskommitté, skattelikvid medelst girering skulle anses vara fullgjord i rätt tid, om girokort avlämnats till postbefordran senast å uppbördsstämmans sista dag.

Vad beträffar den kontrollängd, som skall föras vid uppbördsstämma, hava revisorerna funnit densamma trots det omständliga förfarandet icke erbjuda tillräcklig kontroll. Uppbördskommittén påpekade, att kontrollantens längd upprättas enligt de skattskyldigas vid uppbördsstämman föredragna debetsedlar, men att det icke ingår i kontrollantens åligganden att granska de inbetalda skatteposterna mot den i uppbördsboken verkställda debiteringen. Någon kontroll över att debetsedlarna upptaga det belopp, som påförts den skattskyldige i uppbördsboken, torde därför ej utövas. Härtill kommer, att kontrollen över den post, som ingår till kronouppbörds-kassören, i många fall är svag eller helt saknas.

Magistratens kontroll över uppbörden är, framhålla revisorerna, givetvis av olika värde i olika städer, beroende på hur den organiserats. Länsstyrelses möjlighet att utöva kontroll är i varje fall mycket begränsad. Detta gäller icke enbart i avseende på uppbörden vid stämmorna utan även i avseende på restindrivningen. Vidare äro länsstyrelsernas möjligheter till kontroll gentemot direkta falsarier, sådana som att ett och samma utskyldsbelopp flera gånger anmäles till och blir föremål för avkortning, starkt begränsade genom att länsstyrelserna själva icke erhålla något exemplar av restlängden.

Den granskning av bevis om hinder för utskylders uttagande, som för närvarande åligger magistratsledamot att utöva, måste enligt revisorernas mening anses föga effektiv med hänsyn till att vederbörande magistratsperson i allmänhet har sin egentliga verksamhet förlagd till helt andra arbetsuppgifter och fördenskull endast i undantagsfall torde hava någon kännedom om de skattskyldigas ekonomiska förhållanden. Det hela stannar sålunda ofta vid en ren pappersgranskning.

I mindre städer har det sedan gammalt varit vanligt, framhålla revisorerna, att samma person bestritt flera olika befattningar. Dylika kombinationer hava i många fall visat sig högst olyckliga, så tillvida som arbetets effektivitet blivit lidande därpå och nödig kontroll blivit eftersatt. Revisorerna hava framhållit, hurusom i ett fall vederbörande stadsfogde tillika beklädde sysslorna såsom stadsfiskal, polischef och luftskyddschef.

Revisorerna hava erinrat om att frågan om handhavandet av kronouppbörden i magistratsstäderna tidigare vid flera tillfällen varit föremål för viss utredning utan att dock utredningen lett till något resultat.

Revisorerna hava sammanfattat sina iakttagelser i följande allmänna uttalande.

Den redogörelse för kronouppbörden i magistratsstäderna jämte därmed sammanhängande förhållanden, som i det föregående lämnats, synes revi-

sorerna giva vid handen, att den nuvarande ordningen för kronouppbörderna i dessa städer i flera avseenden är otillfredsställande.

Sålunda måste själva uppbördsförfarandet, sådant detsamma regleras i gällande uppbördsreglemente, anses vara föråldrat. Bestämmelserna härom torde vara i behov av en allmän översyn. Det måste anses befogat, att allt göres för att ersätta det i flertalet magistratsstäder alltjämt tillämpade inbetalningsförfarandet vid uppbördsstämmor i den gamla ordningen med mera smidiga inbetalningsformer. Revisorerna vilja i detta sammanhang särskilt erinra om det väsentligt förbättrade resultat av den ordinarie uppbörden, som enligt vad i det föregående nämnts omedelbart erhöles i Stockholm, när man i denna stad övergick från den tidigare tillämpade ordningen till uppbörd genom postverkets försorg eller genom inbetalning i bank. Vad särskilt beträffar inbetalning över postgiro, vill det förefalla revisorerna som om bestämmelserna härom, vilka tillkommit på en tid, då postgiroöverelsen ej nått den omfattning, som nu är fallet, vore i behov av omedelbar översyn med hänsyn särskilt till att gällande regler om när skattelikvid över postgiro sist skall vara verkställd för att anses hava skett i behörig tid, icke stå i överensstämmelse med gällande regler om inbetalning av medel till statsverket över länsstyrelsens postgirokonto och överhuvud taget torde sakna stöd i det allmänna medvetandet.

Gällande regler om kontrollen beträffande skattelikvider över post till kronokassör eller magistrat annorledes än över postgiro måste enligt revisorernas mening i belysning av omständigheterna vid under senare år inträffade förskingringsfall anses vara otillfredsställande.

Magistratens befattning med kronouppbörderna synes revisorerna vara ett uppdrag, som i mångt och mycket ligger helt vid sidan av magistratsledamöternas egentliga arbetsuppgifter. Detta gäller i särskilt hög grad om den skyldighet att meddela attest å bevis om hinder för utskylders uttagande, som åvilar magistratsledamot. Ur kontrollsynpunkt torde denna skyldighet i allmänhet kunna betecknas som fullständigt värdelös. Vad beträffar den kontroll över stadsfogdens verksamhet, som det åligger magistrat att utöva, bland annat genom skyldigheten att föranstalta om inventeringar hos nämnde befattningshavare, vill det förefalla revisorerna som om denna vore av växlande värde och i många fall lämnade mycket att önska i avseende på effektiviteten.

Revisorerna inse väl de svårigheter, som med nuvarande ordning förefinnas att, särskilt i mindre och mellanstora städer, ordna de olika arbetsuppgifternas handhavande i avseende på kronouppbörderna på ett fullt tillfredsställande sätt. Den kombination av olika arbetsuppgifter hos en och samma befattningshavare, som revisorerna i det föregående påtalat, är emellertid i princip att anse som mindre tillfredsställande eller rent av förkastlig.

Länsstyrelsernas möjligheter att följa förloppet vid kronouppbörderna i städerna, såväl i avseende på stämmorna som framför allt i avseende på restriktivningens handhavande, äro för närvarande obetydliga. De förslag till förbättring härutinnan, vilka framlades av 1936 års uppbördskommitté och som i det föregående i korthet återgivits, synas revisorerna ägnade att medföra en bättre ordning. De böra därför enligt revisorernas mening snarast genomföras. Att dessa förslag kommit att ställas på framtiden i avbidan på en allmän uppbördsreform, synes revisorerna vara att beklaga. Att en reform av grunderna för själva skatteuppbörden icke ännu kunnat komma till stånd, bör enligt revisorernas mening icke utgöra hinder för att sådana partiella reformer, företrädesvis av teknisk art, omedelbart genomföras, vilka äro ägnade att ur den gällande uppbördsordningen utvinna bästa möjliga resultat.

Under alla förhållanden förefaller det revisorerna önskvärt, att länsstyrelserna beredas möjlighet att i en eller annan form verksamt ingripa mot påtaglig likgiltighet från vederbörande stads sida, när det gäller indrivningen av kronoskatterna. Värdet av en fortlöpande, effektivt ordnad central kontroll över uppbördens förlopp och handhavande i de olika magistratsstäderna synes revisorerna uppenbart.

De spörsmål i avseende på kronouppbördens organisation i magistratsstäderna, som revisorerna i det föregående hava berört, sammanhånga givetvis i viss mån med den större frågan om magistratsstäders särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Emellertid kunna revisorerna icke finna, att det måste anses nödvändigt, att frågorna alltjämt skola skjutas på framtiden i avvidan på en lösning i ett sådant större sammanhang. Enligt revisorernas mening bör snarast undersökas, dels huruvida icke uppgörelser om en effektivare uppbördsorganisation skulle kunna träffas med åtskilliga städer, dels ock huruvida icke kronouppbörden i vissa mindre magistratsstäder skulle kunna inordnas under den för landsbygden gällande ordningen, oberoende av övriga med vederbörande stads ställning som magistratsstad sammanhängande förhållanden.

Revisorerna hava funnit de här påtalade förhållandena vara av sådan betydelse för det allmänna, att de velat bringa dem till riksdagens kännedom.

Yttrande har avgivits av *riksräkenskapsverket* (Del II, s. 63—68), som ansett en utredning i den av revisorerna berörda frågan böra komma till stånd.

Utskottet.

Revisorerna hava uttalat, att den nuvarande ordningen för kronouppbörden i magistratsstäderna i flera avseenden är otillfredsställande. De påtalade bristfälligheterna hänföra sig dels till själva uppbördsförfarandet, sådant det samma är reglerat i gällande uppbördsreglemente, dels till uppbördsväsendets organisation, dels ock till övervakningen av kronouppbördens indrivande.

Såsom av den verkställda utredningen framgår har antalet skattskyldiga, vilka betala skatten i rätt tid, sedan länge varit förhållandevis mindre i magistratsstäderna än på landsbygden, i följd varav skatteuppbörden i dessa städer i större utsträckning än på landet kommit att falla på restindrivningen. Revisorerna hava emellertid framhållit, att tillgänglig statistik utvisat, att resultatet av restindrivningen i städerna under de senare åren i många fall starkt försämrats och att betydande olikheter i avseende på uppbördens förlopp förefinnas olika städer emellan. Till detta förhållande måste enligt revisorernas mening åtskilliga av de bristfälligheter i avseende på kronouppbörden i städerna hava medverkat, vilka revisorerna här påtalat.

För att få till stånd en effektivare ordning för kronouppbörden i städerna hava revisorerna förordat ett utvidgat anlitage av postverket för uppbördens förrättande i städerna. Bristerna i uppbördsväsendets organisation kunna väsentligen hänföras till det förhållandet, att magistratsstäderna själva genomgående hava att svara för kostnaderna för kronouppbördens förrättande. De mindre magistratsstäderna hava på grund härav icke kunnat åstadkomma en fullt effektiv organisation på förevarande område. Magistratens

befattning med kronouppbörden ligger enligt revisorernas mening helt vid sidan av dess egentliga uppgifter, varför dess åliggande härmed bör snarast avvecklas. Vad beträffar tillsynen över kronouppbördens bedrivande i städerna hava revisorerna erinrat om att länsstyrelsernas möjligheter att öva tillsyn äro strängt begränsade, bland annat av rent tekniska skäl. Åtgärder till ernående av en bättring härvidlag hade föreslagits av 1936 års uppborðskommitté, men icke föranlett några åtgärder, enär detaljspörsmålen i nämnda kommittés förslag hade ställts åt sidan i avbidan på en lösning av det dominerande spörsmålet i uppborðsfrågan, nämligen skatteuppborðens närmande till inkomstförvärvet. Revisorerna hava även betonat värdet av en central tillsyn över uppborðens bedrivande i magistratsstäderna.

Vad revisorerna sålunda uttalat beträffande kronouppbörden i magistratsstäderna har riksräkenskapsverket i inforðrat yttrande i allt väsentligt vitsordat. Nämnda ämbetsverk har i sitt yttrande tillika uppdragit vissa riktlinjer för uppborðens framtida ordnande i magistratsstäder av olika storlek. Riksräkenskapsverket har uttalat, att vissa av de i detta sammanhang berörda spörsmålen skulle kunna lösas inom ramen av gällande ordning på området men att detta icke kan anses tillfyllest. Ämbetsverket har förklarar sig dela revisorernas uppfattning, att åtskilliga förbättringar i fråga om kronouppbörden i magistratsstäderna kunna och böra genomföras omedelbart, oberoende av frågan om en allmän uppborðsreform.

De frågor, till vilka det här gäller att taga ställning, äro för det allmänna av största vikt. Utskottet vill erinra, att av 1942 års kronoutskylder, vilka, bortsett från värnskatten, debiterats till ett belopp av cirka 774 miljoner kronor, ej mindre än 427 miljoner kronor föllo på magistratsstäderna. Utskottet finner angeläget, att åtgärder vidtagas för att ernå en effektivare ordning för kronouppbörden i magistratsstäderna. På grund härav vill utskottet föreslå, att den föreliggande frågan göres till föremål för utredning.

Under återopande av det ovan anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om kronouppbörden i magistratsstäderna.

12:o) Rätten till ränta vid restitution av utskylder. Under finansdepartementet, § 25, hava revisorerna gjort vissa erinringar i fråga om tillämpningen av kungl. förordningen den 2 maj 1919 angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m. (Del I, s. 102—107).

Enligt nämnda förordning äger skattskyldig, som efter besvär över taxering eller debitering vinner nedsättning i eller befrielse från honom påford utskyld eller avgift till stat eller kommun eller från annan allmän utskyld eller avgift, vid återbekommande av det belopp han för mycket erlagt, tillika erhålla ränta därå med 5 procent.

Revisorerna hava erinrat, att 1937 års statsrevisorer påtalat vissa förhållanden, som hänförde sig till tillämpningen av ovannämnda förordning. Sålunda

påvisade revisorerna, hurusom i vissa fall skattskyldig uppburit ränta å restituerade skattebelopp, där den överordnade myndighetens beslut icke inneburit någon ändring av den skattskyldiges taxeringar utan endast att fördelningen av den skattepliktiga inkomsten mellan olika taxeringsdistrikt eller kommuner ändrats. I anledning härav anhöll 1938 års riksdag, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning i syfte att åvägabringa ändring i gällande bestämmelser i av revisorerna anmärkta avseenden.

1943 års revisorer hava framhållit, att, såvitt de kunnat finna, denna framställning hittills icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Revisorerna hava nu påpekat, hurusom ränta jämlikt berörda förordning vid restitution av utskylder enligt ett av regeringsrätten meddelat utslag, utgått jämväl då utskylder, vilka erlagts å en ort, i stället till följd av att taxering bort ske å annan ort rätteligen skolat gäldas å sistnämnda ort.

Revisorerna hava gjort följande allmänna uttalande.

Den översyn av bestämmelserna i 1919 års förordning om rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m., som 1937 års revisorer i anslutning till vissa fall, då ränta utgått vid restitution av kommunalutskylder, vilka skolat erläggas inom annan kommun eller annat taxeringsdistrikt, funno vara av behovet påkallad, och som 1938 års riksdag i full anslutning till vad revisorerna anfört begärde hos Kungl. Maj:t, har ännu icke kommit till stånd. Regeringsrättens nyligen meddelade utslag i det mål, för vilket ovan redogjorts, giver vid handen, att rätt till ränta föreligger även i fall, då utskylder till kronan till visst belopp erlagts å en ort, men till följd av att taxering bort ske å annan ort rätteligen skolat till ett och samma belopp erläggas å annan ort.

Revisorerna, som ej kunnat finna en sådan ordning tillfredsställande, hava velat fästa riksdagens uppmärksamhet å vad sålunda förekommit.

Yttrande har avgivits av *kammarrätten* (Del II, s. 68 och 69), som i likhet med 1943 års riksdagsrevisorer funnit gällande bestämmelser om skattskyldigs rätt till ränta vid restitution av utskylder i nu ifrågavarande avseende otillfredsställande och ansett det önskvärt, att sådana anordningar vidtagas, att en skattskyldig icke beredes vinst i anledning av att han påföres taxering å oriktig ort. Därest till förekommande härav särskilda författningsbestämmelser komma att meddelas, torde emellertid, framhåller kammarrätten, böra iakttagas, att desamma göras så omfattande, att däri inbegripas även andra, i viss mån likartade fall, då den skattskyldige kan göra en oberättigad räntevinst.

Utskottet.

Såsom revisorerna erinrat, påvisade 1937 års statsrevisorer, hurusom i vissa fall skattskyldig uppburit ränta å restituerade skattebelopp, där den överordnade myndighetens beslut icke inneburit någon ändring av den skattskyldiges taxeringar utan endast att fördelningen av den skattepliktiga inkomsten mellan olika taxeringsdistrikt eller kommuner ändrats. Med anledning härav anhöll 1938 års riksdag om utredning i syfte att åvägabringa ändring i gällande bestämmelser i av revisorerna anmärkta avseenden. Framställningen har emellertid icke ännu föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Under nu förevarande paragraf hava revisorerna påpekat, att ränta vid restitution av utskylder utgått jämväl i de fall då utskylder, vilka erlagts å en ort, i stället till följd av att taxering bort ske å annan ort rätteligen skolat gäldas å sistnämnda ort.

Såsom kammarrätten i sitt yttrande framhållit förekomma även andra i viss mån likartade fall, då den skattskyldige kan göra en oberättigad räntevinst.

Av det anförda framgår, att gällande bestämmelser om rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m. icke äro tillfredsställande och att ett reglerande av rätten till räntegottgörelse på ifrågavarande område bör verkställas. Utskottet finner angeläget, att en översyn av bestämmelserna i fråga kommer till stånd.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa översyn av bestämmelserna i förordningen den 2 maj 1919 angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m.

13:o) Tillämpningen av förordningen om nöjesskatt. Under finansdepartementet, § 31, hava revisorerna framställt vissa erinringar med avseende å bestämmelserna i gällande nöjesskatteförordning (Del I, s. 133—137).

I 1 § Kungl. Maj:ts förordning om nöjesskatt den 14 juni 1940 (nr 478) stadgas, att för nöjestillställning, till vilken allmänheten har tillträde mot avgift, skall kommun, inom vars område tillställningen hålles, uttaga en särskild avgift, benämnd nöjesskatt, vilken fördelas mellan staten och kommunen.

Närmare bestämmelser om inbetalning och indrivning av nöjesskatt, om kontroll över skattens utgörande samt om ordningen för anförande av besvär över ålagd eller uttagen skatt hava meddelats genom kungörelsen den 14 juni 1940 (nr 481).

En förutsättning för att nöjesskatteförordningen skall anses tillämplig är att tillställningen är offentlig.

Revisorerna hava framhållit, att betydande svårigheter merendels föreligga att med tillämpning av nöjesskatteförordningens bestämmelser avgöra, huruvida en tillställning är att anse såsom offentlig eller enskild. Utvecklingen på detta område har under de senaste åren varit synnerligen anmärkningsvärd och gjort att frågan om en tillställning är offentlig eller icke blivit allt svarare att bedöma för uppbördsmyndigheten.

Vidkommande frågan om vilken taxa, som skall tillämpas vid debitering av nöjesskatt, hava revisorerna konstaterat, att den i nöjesskatteförordningen förekommande uppräknigen av nöjestillställningar — vilken endast obetydligt skiljer sig från motsvarande uppräkning i den ursprungliga nöjesskatteförordningen av år 1919 — i viss mån är föråldrad och ofullständig, en omständighet som givetvis i förekommande fall kan medföra svårigheter,

när det gäller att bestämma den taxa, efter vilken skatten för en viss tillställning rätteligen bör utgå. Sålunda omnämns vissa numera allmänt förekommande nöjesformer icke i förordningen, under det att nöjesformer, vilka icke längre förekomma i sin ursprungliga form, finnas upptagna.

Enligt förordningen om nöjesskatt skall förekommande förköpsavgift icke inräknas i det till grund för nöjesskatten liggande biljettpriset. Revisorerna hava kommit till den uppfattningen, att förköpstillägget i många fall kommit att sättas till vida högre belopp, än som kan anses erforderligt för merkostnadernas täckande. I dylika fall, där man alltså med skäl kan tala om en maskerad prisförhöjning, kommer tydligen nöjesskatten att beräknas på ett lägre belopp, än vad som rätteligen bort ske. Revisorerna hava låtit verkställa vissa beräkningar rörande omfattningen av de förköp, som förekomma vid vissa större nöjesetablissemang i Stockholm.

Bortsett från de kungliga teatrarna (Operan och Dramatiska teatern), för vilka särskilda bestämmelser gälla i nöjesskattehänseende, hava totalsummorna av de under år 1942 vid teatrar i Stockholm uppburna förköpspriserna beräknats till sammanlagt omkring 130 000 kronor, varav enbart å en teater omkring 70 000 kronor, vid en annan omkring 23 000 kronor och vid en tredje omkring 22 000 kronor. Vad biograferna i Stockholm beträffar, förekommer, framhålla revisorerna, förköpstillsätt endast vid de större s. k. premiärbioograferna och utgår med 20 å 25 öre per biljett i alla prislägen. För av vissa koncerner ägda bioografer i Stockholm hava förköpssummorna för år 1942 beräknats uppgå till omkring 127 000 kronor.

Efter att hava lämnat ytterligare exempel på fall, där förköpspriser förekommit, hava revisorerna gjort följande allmänna uttalande.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att den gällande nöjesskatteförordningen i väsentliga delar är föråldrad och ofullständig, vilket medför svårigheter vid tillämpningen av densamma. Revisorerna finna det därför önskvärdt, att förordningen blir föremål för en översyn i syfte att i möjligaste mån undanröja dessa tillämpningssvårigheter.

Vidare framgår av utredningen, att de vid s. k. förköp betingade pristillsättningsåtgärderna äro befriade från nöjesskatt. Revisorerna hava emellertid kommit till den uppfattningen, att förköpstillsättningsåtgärderna i stor utsträckning kommit att bliva ett normalt tillsätt till det »ordinarie» biljettpris, å vilket nöjesskatt enligt gällande regler skall beräknas. Vid sådant förhållande finna revisorerna det rimligt, att nöjesskatten utvidgas till att omfatta jämväl förköpstillsättningsåtgärderna.

Yttranden hava angivits av *riksräkenskapsverket* samt *överståthållarämbetet*, som bilagt yttrande från uppbördsintendenten i Stockholm (Del II, s. 86—92). Dessa myndigheter liksom uppbördsintendenten hava vitsordat vad revisorerna anfört och ansett ifrågakvarande spörsmål böra göras till föremål för utredning.

Utekolltd.

Revisorerna hava under förevarande paragraf påtalat vissa rådande svårigheter att i praktiken avgöra, huruvida en nöjestillsättning är att anse som offentlig och såsom sådan underkastad nöjesskatt, ävensom att be-

stämma den taxa, efter vilken skatt för en viss nöjeställning rätteligen bör utgå. Vidare hava revisorerna påtalat det förhållandet, att de vid s. k. förköp betingade pristilläggen äro befriade från nöjesskatt. Revisorerna hava för sin del funnit det motiverat, att nöjesskatten utvidgas till att omfatta jämväl förköpstilläggen.

Överståthållarämbetet och riksräkenskapsverket hava i infortrade yttranden i huvudsak instämt i vad revisorerna anfört samt vitsordat behovet av att nöjesskatteförordningen i berörda delar göres till föremål för en översyn

Utskottet finner befogat, att åtgärder vidtagas för att i görligaste mån undanröja de påtalade svårigheterna vid nöjesskatteförordningens tillämpning och för att åstadkomma en såvitt möjligt likformig beskattning av nöjeställningar av samma slag. Vad beträffar frågan om beskattning av de s. k. förköpstilläggen synas utskottet vissa skäl tala för att skattskyldigheten utvidgas på sätt revisorerna ifrågasatt.

Då utskottet med hänsyn till vad i ärendet anförts finner lämpligt, att omhandlade spörsmål blir föremål för vidare behandling, får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa översyn av gällande förordning om nöjesskatt.

14:o) Angivares andel i böter m. m. enligt 1916 års förordning om straff för olovlig varuutförsel. Under finansdepartementet, § 32, hava revisorerna framställt vissa erinringar i fråga om rätten till angivarandel enligt 1916 års förordning om straff för olovlig varuutförsel (Del I s. 137—139).

I 7 § förordningen den 3 mars 1916 (nr 49) om straff för olovlig varuutförsel m. m. stadgas, att av böter, som ådömas enligt denna förordning, samt av behållna försäljningssumman eller i dess ställe utgivna värdet av förbrutet gods och forslingsredskap skall en tredjedel tillfalla kronan och två tredjedelar åklagaren. Om särskild angivare finnes, skall han taga hälften av åklagarens andel. Denna kungörelse trädde i kraft den 8 mars 1916, men förklarades skola tillämpas endast såvitt föreskrift därom meddelades i författning angående förbud mot utförsel ur riket av visst gods. Enligt särskilt stadgande (kung. 28/1933) är angivarens andel numera maximerad till 500 kronor.

Föreskrift om tillämpning av bestämmelserna i 1916 års förordning om straff för olovlig varuutförsel har före år 1939 meddelats allenast i samband med införande av utförsel förbud för viss krigsmateriel. I nu rådande försörjningsläge har däremot författningen erhållit ökad aktualitet. Från och med år 1939 hava nämligen utfärdats ett flertal kungörelser med förbud att ur riket utföra vissa varor. Därvid har tillika föreskrivits, att, i fråga om det i respektive författningar stadgade förbudet, 1916 års förordning om straff för olovlig varuutförsel m. m. skall äga tillämpning.

Överträdelse av förbud att ur riket utföra vissa varor äro, framhålla revisorerna, för närvarande icke ovanliga. Antalet vid domstolarna under år 1943 handlagda mål angående ansvar för brott av ifrågavarade slag har sålunda överstigit 300. Givetvis är det främst tulltjänstemän och polismän, som komma i tillfälle att ingripa mot dylika brott och verkställa beslag av gods. Därvid tillgår vanligen så, att tulltjänstemännen anmäla förhållandet till åtal. Enligt av domstolarna tillämpad praxis är därigenom vederbörande tulltjänsteman att betrakta som särskild angivare. Till följd därav tillerkännes denne andel i utdömda böter eller värdet av förbrutet gods.

Revisorerna hava gjort följande allmänna uttalande.

I senare års lagstiftning har förelegat en genomgående tendens till avveckling av rätten för åklagare och beslagare att erhålla andel i utdömda böter och därmed likställda belopp. Grunden härtill har varit, att det ansetts mindre lämpligt, att personer, som hava att i tjänsten utföra åtal eller verkställa beslag, erhålla direkt ekonomisk vinning av den vidtagna åtgärden.

Under rådande förhållanden förekommer det icke sällan, att bötesstraff vid domstolarna utdömas enligt förordningen om straff för olovlig varuutförsel och att gods i samband därmed förklaras förverkat. I den mån angivarandel därvid uppbäres av polis- eller tulltjänstemän eller liknande personal, vilka det i tjänsten åligger att förhindra eller motverka olovlig varuutförsel, föreligger uppenbarligen ett avsteg från ovannämnda princip. Då enligt revisorernas mening någon anledning till en sådan avvikelse icke förefinnes, synes stadgandet om rätt till angivarandel i berörda förordning böra inskränkas att gälla allenast enskild angivare i egentlig bemärkelse.

Yttrande har avgivits av *generaltullstyrelsen* (Del II, s. 92—94), som ifrågasatt, huruvida icke även åklagarandelarna enligt 1916 års varuutförsel förordning borde indragas. Därest hinder härför skulle möta, föreslår styrelsen sådan ändring av 7 § samma förordning, att angivarandelen avskaffas och att tillika stadgas, att, där särskild angivare finnes, åklagarens andel av böter samt av behållna försäljningssumman eller i stället utgivna värdet av förbrutet gods och försämringsredskap skall utgöra allenast en tredjedel och att återstoden skall tillfalla kronan.

Utskottet.

Utskottet får erinra, att enligt 1923 års varuinförsellag andelar i böter och värdet av förverkat gods icke utgå till åklagare, beslagare eller angivare. Enahanda är förhållandet beträffande vissa andra författningar angående införsel och utförsel av varor. Tendensen i senare års lagstiftning på området har också varit att avskaffa dylika förmåner. Utskottet kan därför dela revisorernas mening, att skäl knappast föreligga att i fråga om 1916 års varuutförsel förordning bibehålla angivarandelarna. Det synes utskottet, såsom generaltullstyrelsen i sitt i ärendet avgivna yttrande framhållit, kunna ifrågasättas, om icke även åklagarandelarna enligt sistnämnda förordning borde indragas.

Utskottet, som finner befogat, att omhandlade fråga blir föremål för närmare övervägande, får hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta taga under övervägande frågan om indragning av angivar- och åklagarandelarna enligt förordningen den 3 mars 1916 (nr 49) om straff för olovlig varuutförelse m. m.

15:o) **Statens centrala frökontrollanstalt.** Under jordbruksdepartementet, § 33, hava revisorerna framställt vissa erinringar beträffande frökontrollanstaltens finansiering och organisation (Del I, s. 140—149).

Genom beslut vid 1924 års riksdag inrättades en statens centrala frökontrollanstalt. Vidare beslöt 1928 års riksdag inrättandet av en filial till anstalten, vilken förlades till Alnarp.

Sedan det visat sig, att frökontrollanstaltens lokalutrymmen i Stockholm vore otillräckliga, har framställning gjorts hos Kungl. Maj:t angående om- och tillbyggnad av anläggningen. Kostnaderna för de föreslagna byggnadsarbetena hava beräknats till inalles 380 000 kronor.

Revisorerna hava lämnat en redogörelse för frökontrollanstaltens verksamhet, varav framgår att betydande underskott uppstått i verksamheten. Anstaltens särskilt under nuvarande kristid utvecklade verksamhet har, framhålla revisorerna, medfört allt högre tillskott av statsmedel. Av en av revisorerna gjord sammanställning av frökontrollanstaltens inkomster och utgifter framgår bland annat, att underskotten för budgetåren 1940/41, 1941/42 och 1942/43 utgjorde respektive 279 047 kronor, 326 966 kronor och 334 787 kronor.

I 1942 års statsverksproposition framhöll chefen för finansdepartementet att i anslutning till budgetarbetet upptagits frågan om en allmän översyn av de taxor, som olika statliga institutioner tillämpa vid utförandet av provinser, undersökningar och andra arbeten. Ifrågavarande arbete med taxerevisioner har emellertid avbrutits i anledning av vidtagna åtgärder för stabilisering av pris- och lönenivån.

Vid sidan av statens centrala frökontrollanstalt utövar ett antal med statsmedel understödda lokala frökontrollanstalter kontrollverksamhet. Revisorerna hava framhållit, att enligt vad som framgår av de lokala anstalternas årsredogörelser utgifterna för verksamheten vid dessa anstalter mer än väl täckts av influtna avgifter.

Revisorerna hava gjort följande allmänna uttalande.

Vid inrättandet av centrala frökontrollanstalten förutsattes, att kostnaderna för anstaltens verksamhet skulle i stort sett täckas av inkomsterna vid anstalten. I anslutning härtill har också Kungl. Maj:t föreskrivit, att taxorna skulle så avvägas, att dessa så vitt möjligt täckte utgifterna för anstalten. Taxehöjningar hava även vid skilda tillfällen genomförts och, såsom förut framhållits, har under innevarande år från anstalten ifrågasatts en höjning av provlagnings- och plomberingsavgifterna, men detta förslag har i anledning av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts cirkulär den 4 juni 1943 till statsmyndigheterna angående storleken av vissa statliga taxor och avgifter hittills icke

föranlett någon åtgärd. Ehuru taxehöjningar sålunda förekommit, framgår likväl, att utgifterna alltsedan anstaltens inrättande väsentligt överstigit inkomsterna och att statens bidrag till anstaltens verksamhet år från år måst ökas. Allt detta synes tyda på, att taxorna genomgående hållits för låga och att de vidtagna taxehöjningarna varit otillräckliga. Enligt revisorernas mening är det angeläget, att åtgärder snarast vidtagas för genomförande av den från början förutsatta ordningen, att kostnaderna för centrala frökontrollanstalten skola bestridas av inkomsterna av dess verksamhet. En höjning av taxorna synes revisorerna därför ofrånkomlig. Utan att taga ställning till frågan om vilka taxor, som böra göras till föremål för höjning, anse revisorerna, att förevarande spörsmål snarast bör upptagas till prövning.

Det synes emellertid revisorerna icke uteslutet, att även andra faktorer än taxorna medverkat till att underskottet av frökontrollanstaltens verksamhet år från år ökat. Enligt revisorernas mening kan det ifrågasättas, huruvida verksamhetens långt drivna centralisering till Stockholm innebär en fullt ändamålsenlig och praktisk anordning. I första hand torde därför böra undersökas, huruvida icke anstaltens filial i Skåne skulle kunna utnyttjas i högre grad än som vad hittills skett. Vidare bör tagas under överbägande, om icke en överflyttning av vissa undersökningar till befintliga lokala frökontrollanstalter bör kunna ske. Sistnämnda spörsmål torde böra utredas, innan frågan om nybyggnad för centrala frökontrollanstalten upptages till avgörande.

Yttranden hava avgivits av *statskontoret*, *riksräkenskapsverket* samt *lantbruksstyrelsen*, som bifogat yttrande från statens centrala frökontrollanstalt (Del I, s. 94—100). Statskontoret har ansett, att frågan om frökontrollanstaltens organisation bör uppdragas åt statens organisationsnämnd. Riksräkenskapsverket och lantbruksstyrelsen hava förordat, att de av revisorerna berörda förhållandena bliva föremål för närmare undersökning i samband med den av Kungl. Maj:t den 17 december 1943 tillsatta utredningen rörande organisationen av den statliga och statsunderstödda frökontrollverksamheten.

Utskottet.

Såsom revisorerna framhållit hava underskotten å frökontrollanstaltens verksamhet år från år ökat. Revisorerna hava ansett anledningen härtill vara den, att taxorna genomgående hållits för låga, men att även andra faktorer såsom verksamhetens långt drivna centralisering till Stockholm medverkat till underskotten.

Utskottet får erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 17 december 1943 uppdragit åt lantbruksstyrelsen att verkställa utredning rörande organisationen av den statliga och statsunderstödda frökontrollverksamheten i syfte att möjliggöra ett effektivare utnyttjande av de lokala frökontrollanstalterna samt att därefter till Kungl. Maj:t inkomma med förslag rörande de ändringar i sagda organisation, som kunna befinnas erforderliga. Vid ifrågavarande utredning torde de av revisorerna berörda förhållandena komma att bliva föremål för närmare undersökning. Med hänsyn härtill kan utskottet inskränka sig till att vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

16:o) **Forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område m. m.** Beträffande detta ärende kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva yttrande, vilket utskottet härmed velat för riksdagen

anmäla.

17:o) **Stödåtgärder för hampindustrien.** Under handelsdepartementet, § 37, hava revisorerna med anledning av anläggandet av hampberedningsverket i Visby gjort gällande, att hampindustrien utbyggts i större omfattning än som med hänsyn till landets behov varit oundgängligen nödvändigt (Del I, s. 176—186).

Yttranden hava avgivits av *lantbruksstyrelsen*, *kommerskollegium* och *statens linnämnd*, varjämte kommerskollegium bifogat yttrande från Aktiebolaget Hampberedning i Visby samt en av t. f. kommerserådet Wickman upprättad promemoria angående hampberedningslån åt nämnda bolag (Del II, s. 132—149).

Det av revisorerna berörda spørsmålet har av Kungl. Maj:t behandlats i en till innevarande års riksdag avlåten proposition (nr 103) angående anslag till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar m. m. Denna fråga kommer alltså att i annat sammanhang bliva föremål för riksdagens prövning, vilket utskottet velat härmed för riksdagen

Utskottet.

anmäla.

18:o) **Befattningshavare vid vissa av staten övertagna familjepensionskassor.** Under tolfte huvudtiteln, pensionsväsendet, hava revisorerna, § 41, fäst uppmärksamheten på att förutvarande tjänstemän vid de av staten övertagna civilstatens samt prästerskapets änke- och pupillkassor icke utnyttjats inom statsförvaltningen (Del I, s. 229—234).

Revisorerna hava erinrat, att genom beslut av 1936 och 1941 års riksdagar staten skulle övertaga civilstatens respektive prästerskapets änke- och pupillkassor. Därvid förutsattes, att kassornas ordinarie tjänstemän skulle, i den mån så läte sig göra, beredas sysselsättning i statstjänst. De tjänstemän, som icke vunnit anställning i statstjänst, skulle bibehållas vid de avlöningsförmåner, som de vid tiden för övertagandet vore tillförsäkrade hos respektive kassa.

Vid statens övertagande av civilstatens änke- och pupillkassa den 1 juli 1937 funnos vid kassan anställda nio ordinarie befattningshavare i olika lönegrader. Sedan därefter fyra övergått till annan statstjänst och två pensionerats, återstå tre befattningshavare, vilka icke erhållit statsanställning. Prästerskapets änke- och pupillkassa övertogs av staten från och med den 1 ja-

nuari 1942. Antalet ordinarie befattningshavare i kassan utgjorde vid nämnda tillfälle fem. Samtliga äro allt fortfarande utan statsanställning.

Revisorerna, som lämnat uppgift å till ifrågavarande befattningshavare utgående avlöningsförmåner, hava gjort följande allmänna uttalande.

Vid de överenskommelser, som träffades om statens övertagande av nu ifrågavarande familjepensionskassor, förutsattes, att kassornas ordinarie befattningshavare skulle, i den mån så låte sig göra, beredas sysselsättning i statstjänst. Såsom av utredningen framgår återstår emellertid allttjämt ett flertal befattningshavare, som icke tagits i anspråk för dylik tjänst. Det är ägnat att väcka förvåning, att dessa tjänstemän — för vilka de sammanlagda årliga avlöningsförmånerna uppgå till i runt tal 64 000 kronor — icke på något sätt kunnat utnyttjas inom statsförvaltningen, där i synnerhet under senare tider stor personalbrist på olika håll varit rådande.

Vad sålunda förekommit hava revisorerna velat bringa till riksdagens kännedom.

Yttrande har avgivits av *statskontoret* (Del II, s. 152 och 153), som meddelat, att ämbetsverket vid flera tillfällen föreslagit, att frågan om beredande av statsanställning åt den icke sysselsatta kassapersonalen skulle upptagas till prövning.

Utskottet.

Såsom revisorerna framhållit, förutsattes vid statens övertagande av olika för tjänstemän inrättade pensionskassor, att kassornas ordinarie tjänstemän, i den mån så låte sig göra, skulle beredas sysselsättning i statstjänst. Utskottet måste beteckna såsom anmärkningsvärt, att, på sätt av den av revisorerna verkställda utredningen framgår, ännu ett flertal befattningshavare icke tagits i anspråk för dylik tjänst. Framhållas må, att av dessa befattningshavare flertalet befinner sig i sådan ålder, att de mycket väl kunna utnyttjas i statens tjänst. Möjlighet att bereda dessa sysselsättning torde otvivelaktigt hava förelegat ej minst med hänsyn till det ökade behov av arbetskraft, som särskilt inom krisorganen gjort sig gällande.

På grund av det anförda finner utskottet befogat, att frågan om beredande av statsanställning åt den icke sysselsatta personalen vid nämnda kassor blir föremål för närmare övervägande.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta taga under övervägande frågan om beredande av statsanställning åt den icke sysselsatta ordinarie personalen vid förutvarande civilstatens samt prästerskapets änke- och pupillkassor.

19:o) **Övriga anmärkningar.** Vad i övrigt blivit av revisorerna anmält och erinrat har utskottet funnit hava medfört åsyftad eller i utsikt ställd rättelse eller vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarat eller ej vara av den vikt, att, oaktat förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens

åtgärd bort av förhållandena föranledas, eller slutligen icke hava varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande, vilket utskottet skolat för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 28 mars 1944.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Gränebo, Lindström, Sven Larsson, Bäckström, Heiding, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Carlström* och *Ekströmer*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Bergström, Persson* i Falla, *Persson* i Tidaholm, *Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Hall, Nilsson* i Steneberg, *Lindholm, Lundberg* i Hälsingborg, *Norup* och *Onsjö*.

Reservation

vid punkten 19:o) (Övriga anmärkningar; inrättande av ett centralt statligt organ för behandling av kollektivavtalsfrågor) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Ekströmer* och *Persson* i Falla.
